

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Životní podmínky obyvatel SVL: tematicko-průřezový výzkum

Analýza a komparace sociodemografických údajů
respondentů ze šetření SVL-SILC, BRIZOLIT a EU-SILC

Luboš Sál (lubos.sal@mmr.cz)

březen, 2021

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR

Agentura
pro sociální začleňování

Obsah

Seznam tabulek.....	1
Seznam zkratk.....	1
1. Úvod.....	2
2. Sociální vyloučení a s ním spojené sociodemografické charakteristiky.....	3
3. Metodologické aspekty výzkumného šetření SVL-SILC.....	5
4. Metodologické aspekty výzkumného šetření BRIZOLIT.....	7
5. Konstrukce kategorie „dospělá populace ČR“.....	8
6. Věk a pohlaví respondentů (užité jako znaky kvótního výběru).....	9
6.1. Věk	9
6.2. Pohlaví	11
Další sociodemografické charakteristiky respondentů výzkumného šetření.....	12
6.3. Počet členů domácnosti.....	12
6.4. Rodinný stav.....	14
6.5. Vzdělání.....	15
6.6. Občanství	16
6.7. Země narození – SVL-SILC.....	18
6.8. Jazyk	19
6.9. Etnicita.....	21
6.10. Ekonomický status	23
6.11. Bydlení.....	25
6.12. Délka bydlení – BRIZOLIT.....	26
7. Závěr.....	27
8. Limity výzkumu	29
9. Zdroje.....	31

Seznam tabulek

Tabulka 1 – Plánované počty dotazníků pro kombinaci kvótních znaků.....	6
Tabulka 2 – Sesbírané dotazníky pro kombinaci kvótních znaků – počty	6
Tabulka 3 - Sesbírané dotazníky pro kombinaci kvótních znaků.....	7
Tabulka 4 - Dospělá populace ČR dle EU-SILC (stav k roku 2019)	8
Tabulka 5 – Věkové skupiny respondentů	9
Tabulka 6 - Věky respondentů.....	10
Tabulka 7 - Pohlaví respondentů	11
Tabulka 8 - Počty členů domácností.....	13
Tabulka 9 - Rodinný stav – konkrétní	14
Tabulka 10 - Nejvyšší dosažené vzdělání.....	15
Tabulka 11 - Občanství	16
Tabulka 12 - BRIZOLIT - Občanství - "jiné"	17
Tabulka 13 - Země narození respondentů SVL-SILC	18
Tabulka 14 - Jazyk	19
Tabulka 15 - BRIZOLIT - Jazyk - "jiné"	20
Tabulka 16 - Národnost / Etnicita	21
Tabulka 17 - BRIZOLIT - Národnost / Etnicita - "jiné"	22
Tabulka 18 - Ekonomický status	24
Tabulka 19 - Bydlení - obecné.....	25
Tabulka 20 - Bydlení - konkrétní.....	25
Tabulka 21 - Délka bydlení na současné adrese – výzkumné šetření BRIZOLIT	26
Tabulka 22 - Délka bydlení v obci – výzkumné šetření BRIZOLIT	26

Seznam zkratek

ASZ – Odbor (Agentura) pro sociální začleňování, Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky

ČR – Česká republika

ČSÚ – Český statistický úřad

FEANTSA - European Federation of National Organisations Working with the Homeless, dále též jako Evropská federace národních organizací pracujících s bezdomovci

SLDB – Sčítání lidu domů a bytů

SVL – Sociálně vyloučená lokalita

UN – United Nations, dále též jako Organizace spojených národů

VÚPSV – Výzkumný ústav práce a sociálních věcí

WHO - World Health Organization, dále též jako Světová zdravotnická organizace

1. Úvod

Podle *Analýzy sociálně vyloučených lokalit v ČR* existovalo v roce 2015 na území Česka 606 sociálně vyloučených lokalit (SVL) v 297 obcích a počet jejich obyvatel byl odhadnut na 95000 až 115000 (Čada, 2015). Daná analýza sice poskytla potřebný vhled do základních životních podmínek těchto obyvatel, ovšem pouze za cenu odhadů. Přesnější a komplexnější popis životních podmínek obyvatel SVL má zcela pochopitelně značnou akademickou hodnotu, je ovšem také naprosto klíčový pro realizaci evidence-based politik sociálního začleňování.

Odbor pro sociální začleňování (Agentura) Ministerstva pro místní rozvoj proto zorganizovalo v roce 2020 první výzkumné šetření, které se napříč republikou snažilo zachytit právě tuto realitu s důrazem na zaznamenání zkušeností samotných obyvatel SVL. V této zprávě se pro označení tohoto šetření používá zkratka v podobě SVL-SILC.

Předkládaný tematicko-průřezový výzkum¹ zpracovává základní sociodemografické charakteristiky respondentů šetření SVL-SILC. Hlubší analýza dat získaných z šetření SVL-SILC je rozpracována v dalších zprávách ASZ. Do nynějška bylo zpracováno pět takových zpráv: „Přelidněné bydlení“, „Materiální a sociální deprivace“, „Osobní názory a životní spokojenost“, „Drogy, hazard, kriminalita“ a „Zdraví“.

Zjištěné výsledky z šetření SVL-SILC jsou dále – tam, kde je to možné – porovnávány s daty šetření BRIZOLIT z roku 2016, jehož výsledky byly prezentovány zejména v článku *Sociálně vyloučené lokality z pohledu sociodemografických ukazatelů* a v publikaci s názvem *Labyrintem zločinu a chudoby: Kriminalita a viktimizace v sociálně vyloučených lokalitách*. (2018) Dalším datovým souborem, který slouží ke komparaci demografických ukazatelů, jsou data o dospělé populaci, zachycené šetřením Životní podmínky (EU-SILC) v roce 2019.

Jednotlivé kapitoly předkládaného výzkumu se zaměřují vždy na vybranou sociodemografickou charakteristiku, která je prezentována na základě výsledků tří jmenovaných výzkumných šetření. Prvně zpráva popisuje charakteristiky sociálně vyloučeného obyvatelstva a následně uvádí metodologické aspekty jednotlivých šetření. Následující kapitola je popisem konstrukce a naplnění kvótních skupin respondentů dle věku a pohlaví a poté již následují všechny další sociodemografické charakteristiky respondentů šetření. Těmi byly velikost domácnosti, rodinný stav, vzdělání, občanství, jazyk, etnicita, ekonomický status a typ bydlení. Pak následuje již jen závěr, kapitola pojednávající o limitech šetření a i předkládaného reportu.

¹ Šetření bylo realizováno jako součást projektu „Systémové zajištění sociálního začleňování“, reg. č. CZ.03.2.63/0.0/0.0/15_030/0000605 financovaného z Operačního programu zaměstnanost.

2. Sociální vyloučení a s ním spojené sociodemografické charakteristiky

Pojmem sociální vyloučení rozumíme proces vylučování lidí nebo skupin lidí na okraj společnosti, do chudoby a izolace. Tento způsob vyloučení se projevuje na různých úrovních, např. sociální, prostorové, ekonomické či symbolické. Sociálně vyloučené osoby se nacházejí v situaci, kdy mají sníženou míru přístupu ke zdrojům běžně dostupným většině obyvatel. Zároveň s tím se snižuje jejich schopnost udržovat sociální kontakty s obyvateli mimo situaci sociálního vyloučení, možnosti participace na organizaci sociálního života a účasti v rozhodování. Sociálním vyloučením jsou nejčastěji ohroženi ti, kteří spadají do některých následujících skupin:

- dlouhodobě nebo opakovaně nezaměstnaní;
- pracovníci s nejistými a nevýhodnými pracovními smlouvami (zejména starší a mimo ochranu mechanismů regulujících pracovní trh);
- lidé s nízkými příjmy a chudí;
- nekvalifikovaní (zejména s nedokončenou základní školou);
- mentálně či psychicky handicapovaní;
- drogově závislí;
- děti vyrůstající v problémových rodinách (zejména týrané děti);
- delikventi (věznění i na svobodě, ale se záznamem v trestním rejstříku);
- mladí (bez pracovních zkušeností);
- imigranti (zahraniční pracovníci, uprchlíci i azylanti);
- různě vymezené minority (rasově, nábožensky, jazykově a kulturně);
- osoby zbavené volebního práva;
- příjemci sociálních dávek (včetně osob, které je nečerpají pro svou nezpůsobilost o ně požádat);
- obyvatelé upadajících území nebo lokalit majících charakter ghett;
- bezdomovci, osoby, jejichž způsob života je vnímán a stigmatizován jako deviantní
- osoby neschopné mobility;
- sociálně izolovaní bez přátel a rodin. (Mareš, 2006)

Obecně lze říci, že sociální vyloučení se týká skupin lidí, které nemají možnost se dostatečně podílet na sociálním či ekonomickém životě společnosti, přičemž, kromě omezení vyplývajících z chudoby či výše příjmů, může být příčinou vyloučení také odmítnutí majoritní společností z důvodu například etnické, kulturní nebo náboženské odlišnosti, což se v České republice týká převážně Romů (Gabal & Víšek, 2010). Pokud dochází k vyšší koncentraci osob s kombinací několika nebo všech výše zmíněných ukazatelů, hovoříme o sociálně vyloučené lokalitě. Sociálně vyloučené lokality obvykle vznikají působením systémových aktérů a tržních mechanismů.

Jaké jsou sociodemografické vlastnosti obyvatel SVL se pokusí na základě dat ze dvou šetření zobrazit tato zpráva, která zároveň tam, kde to bude možné, srovná charakteristiky obyvatel SVL s „obecnou“ populací ze šetření EU-SILC.

3. Metodologické aspekty výzkumného šetření SVL-SILC

K zachycení životních podmínek obyvatel SVL byl využit dotazník výzkumného šetření EU-SILC (European Union Statistics on Income and Living Conditions), které je realizováno jednou ročně napříč státy Evropské unie. V Česku je toto šetření známé pod názvem *Životní podmínky* a jeho realizaci zajišťuje Český statistický úřad (ČSÚ). Základním účelem šetření „je získávat reprezentativní údaje o příjmovém rozdělení jednotlivých typů domácností, údaje o způsobu, kvalitě a finanční náročnosti bydlení, vybavenosti domácností předměty dlouhodobého užívání a o pracovních, hmotných a zdravotních podmínkách dospělých osob žijících v domácnostech“ (Český statistický úřad, nedatováno).² Využití tohoto dotazníku jednak přineslo komplexní přehled o životních podmínkách domácností SVL, jednak – byť s určitými omezeními – umožňuje výsledky ze SVL komparovat s celkovou situací v Česku.³

Základní populaci Agenturou organizovaného šetření (tzv. SVL-SILC) tvořili obyvatelé SVL starší 15 let. Soupis všech SVL v Česku vycházel z mapování Sdružení místních samospráv z přelomu let 2018 a 2019, kdy byl sdružením aktualizován již zmíněný seznam SVL z roku 2015 (Čada, 2015).⁴ Jelikož sestavení výzkumného vzorku bylo z praktických a finančních důvodů možné zajistit výhradně kvótním výběrem (srv. Toušek et al., 2018, s. 32–33), ve spolupráci s ČSÚ bylo získáno rozložení sociodemografických charakteristik obyvatel těchto lokalit (pohlaví, věk a velikost obce z hlediska počtu obyvatel) ze Sčítání lidu, domů a bytů 2011. Na základě rozložení těchto charakteristik pak byly pro tazatele stanoveny tzv. vázané kvóty. (Nešpor et al., 2018) Celkově mělo být sesbíráno 1000 dotazníků a počty dotazníků pro kombinaci kvótních znaků nabízí Tabulka 1.

² Dotazník ovšem nebyl přejat zcela doslovně – určité otázky byly vypuštěny pro svoji přílišnou detailnost, zato jiné otázky byly přidány pro svou výzkumnou a politickou relevanci (například otázky na migraci apod.).

³ Ačkoli je šetření *Životní podmínky* považována za reprezentativní a jeho poslední vlny se účastnilo bezmála 9 000 domácností, je potřeba upozornit, že je reprezentativní jen vůči základní populaci tvořené domácnostmi ve standardních bytech. Celková populace ze SVL je ve výsledném výzkumném vzorku zastoupena jen částečně, a to pro odlišné (nestandardní) bytové podmínky.

⁴ Za SVL byla považována taková lokalita, „[k]de dochází ke koncentraci více než 20 osob žijících v nevyhovujících podmínkách (indikováno počtem příjemců příspěvku na živobytí), které obývají fyzicky či symbolicky ohraničený prostor (indikováno vnější identifikací).“ (Čada, 2015, s. 14)

Tabulka 1 – Plánované počty dotazníků pro kombinaci kvótních znaků

	Obce do 5000 obyv.		Obce 5001–50000 obyv.		Obce nad 50001 obyv.	
	Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy
15–19 let	6	6	18	17	19	19
20–29 let	11	11	37	36	51	48
30–44 let	17	18	58	58	72	68
45–59 let	15	15	47	46	62	58
60+ let	11	15	29	40	39	53
Celkem	125		386		489	
CELKEM	1000					

Zdroj: Agentura pro sociální začleňování

Dotazníkové šetření formou PAPI (Pen-And-Paper-Interviewing) probíhalo šest měsíců, konkrétně od 7. března do 20. srpna 2020, a bylo zajištěno tazatelskou sítí agentury Inbox CZ, s.r.o.⁵ Tazatelskou sítí tvořilo 341 tazatelů, přičemž 41 z nich patřilo do kmenového týmu a 300 z nich tvořili nasmlouvaní terénní pracovníci působící v SVL. První skupina sesbírala 369 dotazníků (response rate 40 %), druhá skupina 750 dotazníků (response rate 65 %). Průměrná délka jednoho dotazování se ustálila na 50 minutách. Celkem bylo v 53 obcích osmi krajů sesbíráno 1119 dotazníků, jejichž počty pro jednotlivé kombinace kvótních znaků prezentuje Tabulka 2.

Tabulka 2 – Sesbírané dotazníky pro kombinaci kvótních znaků – počty

	Obce do 5000 obyv.		Obce 5001–50000 obyv.		Obce nad 50001 obyv.	
	Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy
15–19 let	6	2	7	8	25	26
20–29 let	9	21	24	38	40	77
30–44 let	37	44	62	88	57	107
45–59 let	9	10	58	81	58	83
60+ let	8	10	21	21	40	42
Celkem	156		408		555	
CELKEM	1119					

Zdroj: Agentura pro sociální začleňování

Jelikož se nepodařilo zcela naplnit všechny kombinace kvótních znaků, a naopak některé kombinace kvótních znaků byly počty dotazníků nadreprezentovány, bylo nutné využít vážení (ve variantě raking), aby struktura kvótních znaků výzkumného vzorku odpovídala rozložení v základní populaci.⁶

⁵ Sběr dat poznamenala pandemie COVID-19 a s ní spojený nouzový stav. O roli této události na kvalitu dat a potažmo i získané výsledky lze spíše spekulovat

⁶ Z důvodů využití kvótního výběru (a s ním spojené výběrové chyby) a následného vážení jsou prezentované výsledky zaokrouhlovány.

4. Metodologické aspekty výzkumného šetření BRIZOLIT

Projekt *Bezpečnostní rizika sociálně vyloučených lokalit: Vytváření znalostí a nástrojů pro management a prevenci kriminality*, nazývaný BRIZOLIT, byl realizován v období od listopadu 2015 do listopadu 2019 a sběr dat probíhal v roce 2016. Cílem bylo na základě vybraných výsledků z kvantitativního viktimizačního šetření, realizovaného v SVL napříč celým Českem, zodpovědět mimo jiné na otázku, zda SVL existují v sociodemografickém smyslu, tj. zda se tyto rezidenční jednotky odlišují sociální a demografickou strukturou od svého vnějšího okolí, resp. od populace ČR.

Šetření vycházelo z Analýzy sociálně vyloučených lokalit v ČR (Čada, 2015), která posloužila jako nejucelenější a de facto i jako jediný možný výchozí bod v podobě více či méně úplného a přesného seznamu SVL na celostátní úrovni. Tento seznam byl aktualizován o data z dalších sekundárních zdrojů a poznatky aktérů, kteří v dané oblasti působí (odborníci z ASZ, pracovníci organizací působících na lokální úrovni apod.).

Z různých metod výběru respondentů z řad obyvatel SVL byla zvolena metoda kvótního výběru na základě věku a pohlaví. V každé zkoumané obci se SVL byl stanoven minimální počet respondentů, mužů a žen ve věkových intervalech: 15–19 let, 20–29 let, 30–44 let, 45–59 let, 60 a více let. V nejmenších obcích činil tento počet 10 respondentů, v těch největších 50 respondentů.

Data byla sbírána prostřednictvím dotazníku tazatelem na základě osobního kontaktu s respondentem v místě jeho bydliště. Dotazníkové šetření se uskutečnilo mezi 19. dubnem a 28. srpnem 2016 v 13 krajích, 62 okresech, 131 obcích a 289 lokalitách prostorově vymezených na základě čísel popisných. Základní jednotkou šetření byly osoby starší 15 let žijící v SVL nejméně jeden měsíc (bez nutnosti trvalého pobytu). Celkem bylo získáno 2 566 kompletních dotazníků, nejvíce z nich v Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji, kde se také nachází nejvyšší počet SVL.

Tabulka 3 - Sesbírané dotazníky pro kombinaci kvótních znaků

Věk	muži		ženy	
	N	%	N	%
15-19	161	13,2	142	10,6
20-29	241	19,7	284	21,2
30-44	309	25,2	362	27,0
45-59	285	23,3	314	23,4
60+	228	18,6	240	17,9
Total	1224	100	1342	100

5. Konstrukce kategorie „dospělá populace ČR“

Pro komparaci údajů ze SVL s obecnou populací Česka byla zvolena data z šetření Českého statistického úřadu EU-SILC. Konkrétně byla využita poslední dostupná data, a to za rok 2019.

Následující tabulka uvádí převážené absolutní počty i relativní podíly dospělých obyvatel ČR dle EU-SILC 2019, v součtu tak chybí všichni mladší patnácti let, neboť nebyli součástí ani dvou výše zmíněných výzkumných šetření.

Tabulka 4 - Dospělá populace ČR dle EU-SILC (stav k roku 2019)⁷

Věk	celkem		muži		ženy	
	N	%	N	%	N	%
15-19	467 391	5,2	240 218	5,5	227 173	5,0
20-29	1 166 994	13,0	598 812	13,7	568 182	12,4
30-44	2 449 569	27,3	1 261 392	28,8	1 188 177	25,9
45-59	2 107 209	23,5	1 071 017	24,5	1 036 192	22,6
60+	2 765 577	30,9	1 205 045	27,5	1 560 532	34,1
Celkem	8 956 740	100	4 376 484	100	4 580 256	100

⁷ <https://www.czso.cz/documents/10180/121768532/1300642001.pdf/da7bdf5-ad23-44cf-8b3a-be2aac420a62?version=1.1>

6. Věk a pohlaví respondentů (užité jako znaky kvótního výběru)

Obě šetření (SVL-SILC i BRIZOLIT) se zaměřovala na specifickou skupinu populace Česka, a to obyvatele SVL. Za účelem reprezentativnosti šetření byly stanoveny věkové skupiny pro obě pohlaví, které ve zmenšené podobě kopírovaly obyvatelstvo SVL. Velikosti jednotlivých skupin u obou šetření byly stanoveny na základě dat z posledního SLDB v roce 2011. Věkové skupiny rozdělují obyvatelstvo na nestejně velké skupiny a těmi byly věkové škály 15 až 19, 20 až 29, 30 až 44, 45 až 59 a 60 a více. Skupinou, kterou reprezentuje nejméně ročníků, je nejmladší skupina do 20 let. Naopak nejvíce ročníků může reprezentovat nejstarší skupinu osob nad 60 let.

Druhá charakteristika, tedy pohlaví, tak spolu s pěti věkovými skupinami vytvořila deset různých kvótních skupin (věk X pohlaví), které bylo třeba při výběru respondentů naplnit.

6.1. Věk

Z následující tabulky je patrné, že obě šetření (SVL-SILC i BRIZOLIT) vytvořily vzorky jednotlivých skupin respondentů co do proporcí vzájemně srovnatelně velké. Pro zajímavost je uvedena i běžná populace, která má mírně odlišné vlastnosti než obyvatelstvo SVL, co se věkového složení týče. U obou šetření ze SVL jsou nejmenšími skupinami respondentů osoby ze skupiny nejmladších a nejstarších respondentů. Charakteristické pro SVL je, že v nich žije méně starších osob, než v běžné populaci.

Tabulka 5 – Věkové skupiny respondentů

Věk	Dospělá populace ČR dle EU-SILC ⁸		SVL-SILC		BRIZOLIT	
	N	%	N	%	N	%
15-19	467 391	5,2	95	8,5	303	11,8
20-29	1 166 994	13,0	217	19,4	525	20,5
30-44	2 449 569	27,3	326	29,2	671	26,1
45-59	2 107 209	23,5	272	24,3	599	23,3
60+	2 765 577	30,9	208	18,6	468	18,2
Celkem	8 956 740	100	1119	100	2566	100

⁸ Zdroj: <https://www.czso.cz/csu/czso/4-obyvatelstvo-1wi8z68bpg>

Následující tabulka uvádí věkový průměr respondentů účastnících se obou šetření a dále též krajní hodnoty v případě stáří respondentů. Nejmladšímu respondentovi bylo v obou šetřeních 15 let (což byla zároveň i spodní kvótní hranice). Na druhou stranu nejstarší respondent byl o 10 starší v případě BRIZOLITU. Pro zajímavost lze zmínit, že průměrný věk respondentů šetření SVL-SILC byl o více než rok vyšší, než tomu bylo v případě respondentů BRIZOLIT.

Tabulka 6 - Věky respondentů

	SVL-SILC (N=1119)	BRIZOLIT (N=2566)
Věk nejmladšího respondenta	15	15
Věk nejstaršího respondenta	84	94
Průměrný věk respondentů	42,1	40,9

6.2. Pohlaví

Pohlaví bylo opět kvótní charakteristikou, vytvořenou na základě dat ze SLDB. Z následující tabulky je patrné rozdělení na přibližně dvě stejně velké skupiny, kdy obě šetření předpokládají, že ženy tvoří mírně početnější část obyvatel SVL. Stejný fenomén je možné sledovat i u dospělé populace ČR. Z metodologického hlediska očekával design šetření BRIZOLIT o něco málo větší zastoupení žen než design šetření SVL-SILC.

Tabulka 7 - Pohlaví respondentů

Pohlaví	Dospělá populace ČR dle EU-SILC ⁹		SVL-SILC		BRIZOLIT	
	N	%	N	%	N	%
Muž	4 376 484	48,9	551	49,3	1224	47,7
Žena	4 580 256	51,1	568	50,7	1342	52,3
Celkem	8 956 740	100	1119	100	2566	100

⁹ <https://www.czso.cz/documents/10180/121768532/1300642001.pdf/da7bdff5-ad23-44cf-8b3a-be2aac420a62?version=1.1>

7. Další sociodemografické charakteristiky respondentů výzkumného šetření

Následující charakteristiky již přináší informace o sociodemografických vlastnostech zkoumaných populací a jsou srovnatelné s informacemi, které máme o celé dospělé populaci ČR. Nebyly totiž charakteristikami kvótního výběru respondentů. O to více se nabízí jak srovnání s běžnou populací ČR, tak i srovnání výsledků obou šetření, kdy se jednotlivé výpovědi o obyvatelích SVL od sebe odlišují.

7.1. Počet členů domácnosti

Nižší ekonomické možnosti, specifické bytové podmínky a další charakteristiky života v sociálně vyloučené lokalitě vedou ke specifickým výsledkům ohledně počtů členů domácností, respektive jejich velikosti.

Dle následující tabulky tvoří domácnosti v SVL více členů, než kolik jich žije v průměrné domácnosti v ČR.¹⁰ Obě šetření tak odhalila nižší množství jednočlenných domácností, než kolik jich eviduje EU-SILC. V případě běžné populace v jednočlenné domácnosti žije téměř 29 % obyvatel, v případě respondentů SVL-SILC tak bydlí 25 % respondentů a v případě BRIZOLIT pouze 16 % respondentů. Dle EU-ILC žije ve dvoučlenné domácnosti v ČR 33 % obyvatel, což byl stejný údaj i v případě respondentů SVL-SILC, v případě BRIZOLIT pouze 24 % respondentů. Tříčlenné domácnosti jsou přibližně stejně časté ve všech zkoumaných populacích. Ve čtyř až pětičlenných domácnostech žije v ČR zhruba 19 % obyvatel, což je podobný údaj jako v případě SVL-SILC. Na druhou stranu v takto početné domácnosti žilo 29 % respondentů BRIZOLITu. Domácnosti o 6 a více členech obývá v ČR pouze 1 % obyvatel ale v případě respondentů SVL-SILC to bylo téměř 5 %. V případě respondentů BRIZOLITu to bylo dokonce téměř 14 % respondentů šetření.

¹⁰ V tomto případě se jedná o celou ČR, nikoli pouze dospělou populaci, protože i výzkumy SVL-SILC a BRIZOLIT také zaznamenávaly osoby mladší 15 let jakožto členy domácnosti.

Tabulka 8 - Počty členů domácností

	Populace ČR dle EU-SILC ¹¹	SVL-SILC (N=1119)	BRIZOLIT (N=2566)
Počet členů domácnosti	%		
1	28,7	24,9	16,3
2	32,7	33,0	24,0
3	18,1	19,4	16,8
4 až 5	19,3	17,9	29,2
6 a více	1,1	4,8	13,8
Celkem	100	100	100

Z výsledků výše je patrné, že jsou domácnosti v SVL častěji početnější, než je tak v případě celé populace ČR. Zároveň je na místě zmínit rozdíly mezi oběma šetřeními, které proběhly v SVL. Výsledky SVL-SILC se přibližují výsledkům EU-SILC více než výsledky BRIZOLITu, které odhalily menší množství jednočlenných domácností, a naopak vysoké počty vícečetných domácností.

¹¹ Zdroj: <https://www.czso.cz/documents/10180/91839453/160021191c.pdf/8f836ab1-5c3f-4b97-be4e-e312218301a2?version=1.4>

7.2. Rodinný stav

V případě dotazování na rodinný stav respondentů bylo u EU-SILC a SVL-SILC cíleno na existenci nějaké oficiální formy svazku či na jeho zánik v minulosti respondenta. Šetření BRIZOLIT stavělo otázku stejným způsobem, ale přidalo mezi možné odpovědi i kategorii „v partnerském vztahu“, kterou zvolilo 20 % respondentů šetření BRIZOLIT.

Za svobodné se označilo nejvíce osob v šetření SVL-SILC a to téměř 40 %, v případě šetření BRIZOLIT to bylo 34 % a v celé ČR takto žije něco přes 20 %. Ženatých či vdaných je v ČR zhruba polovina dospělé populace, což je významně více než v případě šetření v SVL, kdy respondenti SVL-SILC tento stav uvedli v 37 % a respondenti šetření BRIZOLIT dokonce jen ve 24 %. Rozvedených bylo ve všech skupinách přibližně stejné množství, okolo 16 %. Naopak vdovství je v SVL méně časté, než je tomu v případě celé ČR.

Tabulka 9 - Rodinný stav – konkrétní

Rodinný stav	Dospělá populace ČR	SVL-SILC (N=1119) %	BRIZOLIT (N=2566)
Svobodný/á	20,39	39,6	34,0
Ženatý, vdaná, reg. partnerství	49,74	36,5	23,5
Ovdovělý/á, reg. partnerství zaniklé smrtí	12,78	7,3	7,5
Rozvedený/á, reg. partnerství zaniklé rozhodnutím	17,09	16,2	15,1
V partnerském vztahu	x*	x*	19,9
Odmítl(a) odpovědět	x*	0,2	x*
Celkem	100	100	100

* Údaj nebyl daným šetřením zjišťován

7.3. Vzdělání

Nízké nejvyšší dosažené vzdělání je významným fenoménem života v sociálně vyloučených lokalitách, což dokazují obě šetření, byť v rozdílné intenzitě. Dle šetření EU-SILC má v dospělé populaci ČR základní vzdělání pouze 7 % obyvatel, ale mezi respondenty SVL-SILC toto vzdělání uvedlo 41 % respondentů a v případě BRIZOLIT to bylo 63 %. Jedná se tedy o potvrzení odlišnosti této charakteristiky obyvatel SVL ve vztahu k populaci ČR. V případě středoškolského vzdělání bez maturity, tedy vyučení, se u celé populace ČR jedná o 40 % populace, pro kterou je to nejvyšší dosažené vzdělání. Respondenti SVL-SILC toto vzdělání uvedli ve 45 % případů, zatímco respondenti BRIZOLIT pouze ve 29 %. V případě vzdělání včetně maturity opět obě šetření dokazují spíše nižší vzdělání obyvatel SVL. Maturitu či vyšší vzdělání uvedlo 14 % respondentů SVL-SILC a pouze 8 % respondentů BRIZOLIT, zatímco maturitu a vyšší vzdělání má více než 53 % dospělých obyvatel ČR. Nejnižší vzdělání respondentů bylo zjištěno u respondentů šetření BRIZOLIT.

Tabulka 10 - Nejvyšší dosažené vzdělání

	Dospělá populace ČR dle EU-SILC	SVL-SILC (N=1119)	BRIZOLIT (N=2566)
Vzdělání		%	
Základní	7,3	40,7	62,9
SŠ bez maturity	39,9	45,1	28,8
SŠ s maturitou a vyšší	52,8	14,0	8,3
Celkem	100	100	100

7.4. Občanství

Otázka na státní občanství nebyla součástí dotazníku EU-SILC, tudíž nemůžeme srovnávat výsledky ze šetření v SVL s celorepublikovou situací dospělé populace. I tak je ale informace přínosná ohledně spektra odpovědí, které respondenti pro šetření SVL-SILC a BRIZOLIT uvedli. Obě šetření konstruovala otázku i skládala odpovědi mírně odlišným způsobem. SVL-SILC rozlišoval pouze ČR, Slovensko, jiné a dvojí občanství, zatímco BRIZOLIT přináší plný výčet odpovědí včetně těch, které by bylo možné označit za „jiné“.

Obě šetření odhalila přibližně stejné množství respondentů, kteří uvedli občanství České republiky a to 93 % v případě SVL-SILC a 95 % v případě BRIZOLITU. I množství respondentů se slovenským občanstvím byl v obou šetřeních 4 %. Těch, kteří odpověděli nějakou další možností, bylo v případě BRIZOLITU 1 %, v případě SVL-SILC jinou možnost, než české či slovenské občanství, volilo 0,5 %. Téměř 2 % respondentů šetření SVL-SILC uvedlo dvojí občanství, kdy BRIZOLIT dvojité odpovědi pravděpodobně zahrnul do kategorie „jiné“.

Tabulka 11 - Občanství

Občanství	SVL-SILC (N=1119)	BRIZOLIT (N=2566)
	%	
ČR	93,2	94,9
Slovensko	4,0	4,3
Jiná země	0,6	0,9
Dvojí občanství (ČR a jiné)	1,8	x*
Odmítl(a) odpovědět	0,4	x*
Celkem	100	100

* Údaj nebyl daným šetřením zjišťován

V kategorii „jiné“ státní občanství se nejčastěji objevovalo občanství ukrajinské, dále maďarské a romské. V menší míře poté občanství polské, bulharské, irské, německé a anglické.

Tabulka 12 - BRIZOLIT - Občanství - "Jiné"

Občanství - Jiné	BRIZOLIT	
	N	%
ukrajinské	9	0,4
maďarské	4	0,2
romské	3	0,1
polské	2	0,1
bulharské	2	0,1
české i slovenské	1	0,0
irské	1	0,0
německé	1	0,0
anglické	1	0,0
Celkem	24	0,9

7.5. Země narození – SVL-SILC

SVL-SILC se jako jediný z výzkumných šetření dotazoval respondentů i na zemi narození. Z výsledků je patrný podobný trend jako v případě občanství respondentů SVL-SILC. I zde se vyskytuje nejčastěji ČR v 87 % odpovědí a poté Slovensko ve 12 % odpovědí. Jiná země byla uvedena zhruba ve 2 % případů. Řada respondentů SVL-SILC tak v průběhu života vyměnila Slovensko za Českou republiku a přijala české občanství.

Tabulka 13 - Země narození respondentů SVL-SILC

	N	%
ČR	968	86,5
Slovensko	130	11,7
Jiná	18	1,6
Celkem	1117	100

7.6. Jazyk

Otázka na mateřský jazyk respondentů je opět srovnávána pouze mezi šetřeními SVL-SILC a BRIZOLIT kvůli absenci této otázky v šetření EU-SILC. Zároveň je zde patrný rozdílný zápis zjištěných odpovědí, kdy SVL-SILC uvádí kombinace jazyků jakožto jednu z možností, zatímco BRIZOLIT rozlišoval každý jazyk zvlášť. Z tohoto důvodu uvádí SVL-SILC češtinu pouze u poloviny respondentů, zatímco BRIZOLIT v 81 % případů. Po připočtení kombinace s romštinou se dostaneme v případě SVL-SILC na 64 % respondentů, kteří uvedli češtinu. Obdobně slovenštinu, jakožto mateřský jazyk, uvedlo pro BRIZOLIT cca 9 % respondentů ale pouze 4 % v případě SVL-SILC. Po připočtení kombinace slovenštiny s romštinou se dostaneme na 10 % respondentů, kteří umí slovensky. Na druhou stranu romštinu uvedlo 7 % respondentů BRIZOLIT a 23 % respondentů SVL-SILC, což po připočtení kombinací s češtinou i slovenštinou značí znalost romštiny u 43 % respondentů, což je mnohem více než v případě BRIZOLIT.

Tabulka 14 - Jazyk

Jazyk	SVL-SILC (N=1119)	BRIZOLIT (N=2566)
		%
čeština	50,2	81,2
slovenština	4,2	8,7
romština	23,4	6,8
jiný jazyk	0,1	3,3
čeština a romština	14,3	x*
slovenština a romština	5,8	x*
další kombinace	1,5	x*
neodpověděli	0,6	x*
Celkem	100	100

* Údaj nebyl daným šetřením zjišťován

Jiným jazykem než česky, slovensky či romsky hovoří 3 % respondentů BRIZOLIT. Z toho nejčastěji se jedná o maďarštinu, kterou uvedla 2 % všech respondentů tohoto šetření. Dalšími byly různé evropské jazyky jako ukrajinština, ruština, němčina a další.

Tabulka 15 - BRIZOLIT - Jazyk - "jiné"

BRIZOLIT		
Jazyk - Jiné	N	%
maďarština	48	1,9
ukrajinština	8	0,3
ruština	6	0,2
němčina	6	0,2
angličtina	3	0,1
italština	3	0,1
bulharština	2	0,1
poľština	2	0,1
rusínština	2	0,1
moravština	1	0,0
olaština	1	0,0
řečtina	1	0,0
španělština	1	0,0
Celkem	84	3,3

7.7. Etnicita

Etnicita či srovnatelný pojem národnost opět nebyly součástí dotazníku EU-SILC, a odpovědi jsou tak opět srovnávány jen mezi šetřeními, která proběhla mezi obyvateli SVL. Zde již BRIZOLIT evidoval i kombinace odpovědí jakožto relevantní odpověď, navíc na rozdíl od SVL-SILC evidoval i jiné konkrétní odpovědi.

Českou národnost uvedlo pro SVL-SILC 45 % respondentů, zatímco pro BRIZOLIT tak učinilo 59 % respondentů. Slovenskou uvedlo pro SVL-SILC něco přes 3 % a skoro 5 % pro BRIZOLIT. V případě romské etnicity tak učinilo v obou případech srovnatelné množství, tedy 35 % respondentů SVL-SILC a 30 % respondentů BRIZOLIT. Kombinace české nebo slovenské národnosti s romskou uvedlo pro SVL-SILC dohromady 16 % respondentů, což v případě BRIZOLIT učinilo méně než promile respondentů. Existoval mírný rozdíl v otázkách na etnicitu mezi šetřeními SVL-SILC a BRIZOLIT. Výzkumné šetření SVL-SILC se ptalo „...**jaké¹² je Vaše etnicita nebo národnost?**“ zatímco šetření BRIZOLIT pokládalo otázku „...**k jaké etnické nebo národnostní identitě se hlásíte?**“, která mírně odlišným způsobem akcentuje „aktivitu“ respondenta během sebeidentifikace.

Tabulka 16 - Národnost / Etnicita

	SVL-SILC (N=1119)	BRIZOLIT (N=2566)
národnost/etnicita	%	
česká	44,7	59,0
slovenská	3,3	4,8
romská	34,6	30,3
česká a romská	10,6	0,1
slovenská a romská	5,4	0,0
další kombinace	0,5	0,2
jiná	x*	5,5
neodpověděl/a	0,8	x*
CelkemTotal	100,0	100,0

¹² Doslovná citace, včetně překlepu

* Údaj nebyl daným šetřením zjišťován

Jakožto „jinou“ etnicitu než výše vyjmenované, uvedlo 5,5 % respondentů BRIZOLIT. Mezi nimi, stejně jako v případě jazyka, dominovala etnicita maďarská, uvedená téměř 2 % všech respondentů daného šetření. Dále 1 % respondentů uvedlo národnost moravskou. Následovaly národnost československá, ukrajinská, ruská či německá. Zbytek tvořily zejména evropské národnosti, jedna kubánská a i několik náboženských, těmi byly „baptista“ či „syn boží“. Skoro 1 % respondentů odpovědělo neurčitě, tedy že na tom nezáleží, že něco takového neřeší či že jsou prostě „živý tvor“.

Tabulka 17 - BRIZOLIT - Národnost / Etnicita - "jiné"

národnost/etnicita - Jiná	BRIZOLIT	
	N	%
maďarská	44	1,7
moravská	23	0,9
československá	12	0,4
ukrajinská	8	0,3
ruská	4	0,2
německá	4	0,2
španělská	3	0,1
italská	3	0,1
bulharská	2	0,1
anglická	2	0,1
kubánská	2	0,1
řecká	2	0,1
rumunská	1	0,0
rusínská	1	0,0
polská	1	0,0
izraelská	1	0,0
aztécká	1	0,0
srbská/jugoslávská	1	0,0
člověk	8	0,3
náboženská (syn boží, baptistka)	2	0,1
neví/neřeší/nezáleží na tom/žádná/živý tvor	18	0,7
Celkem	143	5,6

7.8. Ekonomický status

V případě analýzy ekonomického statusu opět dochází k problematickému srovnání z důvodu odlišnosti odpovědních kategorií. Šetření BRIZOLIT mělo komplexnější sadu odpovědí tam, kde šetření EU-SILC a SVL-SILC rozlišovaly pouze odpověď „zaměstnanec“. Proto je ve sloupci dat BRIZOLIT v prvním řádku následující tabulky výsledek součtem šesti hodnot pod ním a je vyveden **tlustě** a s poznámkou pod čarou.

Zjištěním šetření SVL-SILC bylo přibližně stejné procento zaměstnanců (cca 40 %) mezi respondenty, jako je množství zaměstnanců v populaci ČR. Naopak BRIZOLIT odhalil mezi obyvateli SVL pouze 22 % zaměstnanců. OSVČ v populaci ČR tvoří zhruba 8 %, ale ani jedno z šetření v SVL neodhalilo více než 1,5 % OSVČ mezi svými respondenty.

Osob na rodičovské dovolené je dle EU-SILC v ČR okolo 3 %, BRIZOLIT mezi svými respondenty zjistil 12 % a SVL-SILC (po připočtení i osob pobírajících rodičovský příspěvek) napočítal takovýchto osob asi 8 %.

Starobních důchodců je v SVL dle obou šetření okolo 15 %, zatímco dle EU-SILC je to v běžné populaci až 22 %, což opět může být ovlivněno kratší dobou dožití mezi obyvateli SVL. Naopak studentů je v šetřeních ze SVL více než v ČR, což opět může být dáno nižším průměrným věkem.

Invalidních důchodců je dle EU-SILC v ČR lehce nad 2 %, ale v případě šetření v SVL jsou výsledky v obou případech vyšší než 6 % respondentů. Různé formy hendikepu, jsou tak třikrát častěji přítomny v životech obyvatel SVL, než je tomu v celé ČR.

Nezaměstnanost se v ČR dle EU-SILC pohybovala mezi 2 a 3 %, zatímco v případě respondentů SVL-SILC to bylo 16 % a v případě respondentů BRIZOLIT dokonce 30 %.

Tabulka 18 - Ekonomický status

ekonomická aktivita	Populace ČR (N=10417958)	SVL-SILC (N=1119)	BRIZOLIT (N=2566)
		%	
Zaměstnanec	39,27	40,9	22,4¹³
Dělník nekvalifikovaný	x*	x*	12,7
Dělník kvalifikovaný	x*	x*	7,4
Nižší administrativní pracovník	x*	x*	0,8
Nižší odborný pracovník	x*	x*	0,9
Vedoucí administrativně- technický pracovník	x*	x*	0,5
VŠ odborný a vědecký pracovník	x*	x*	0,1
OSVČ	7,8	1,5	1,2
Na mateřské, rodičovské dovolené	3,32	0,5	12,1
Pobírající rodičovský příspěvek	x*	7,3	x*
Starobní důchodce	22,1	15,3	14,5
Invalidní důchodce	2,3	6,3	6,6
Studující	6,0	7,5	7,3
Nezaměstnaný	2,1	15,8	30,0
Jiné	x*	x*	4,5
Ostatní ekonomicky neaktivní	17,2	0,8	x*
Neodpověď/a	x*	1,8	x*
Celkem	100	100	100

* Údaj nebyl daným šetřením zjišťován

¹³ Jedná se o sumu odpovědí pro kategorie *Dělník nekvalifikovaný*, *Dělník kvalifikovaný*, *Nižší administrativní pracovník*, *Nižší odborný pracovník*, *Vedoucí administrativně-technický pracovník* a *VŠ odborný a vědecký pracovník*

7.9. Bydlení

V případě bydlení opět dochází k nesouladu mezi kategoriemi odpovědí v jednotlivých šetření. V EU-SILC například chybí údaj ohledně procenta osob žijících na ubytovnách či v objektech bez nájemních smluv.

Tabulka 19 - Bydlení - obecné

	EU-SILC	SVL-SILC (N=1119)	BRIZOLIT (N=2566)
Bydlení	%		
Stabilní bydlení	99,3	80,8	83,5
Nestabilní bydlení (ubytovna, bez smlouvy, objekt určen k bydlení)	0,7	18,9	16,5
Celkem	100	100	100

Z následující tabulky je patrné, že struktura bydlení je v SVL významně odlišná od situace v celé ČR, zejména co se týče bydlení v rodinném domě, dvojdomku či řadovém domě. Takto žije dle EU-SILC v ČR 43 % obyvatel, ale v případě respondentů SVL-SILC je to 11 % a v případě BRIZOLIT dokonce méně než 5 %. Naopak obě šetření v SVL odhalují 70 %, respektive 79 % osob žijících v bytových domech, zatímco tak žije pouze 56 % obyvatel celé ČR.

Ubytovny jsou bydlištěm pro 17 % respondentů SVL-SILC a 16 % respondentů BRIZOLIT. Jiné typy bydlení jako například rekreační objekty či domy bez nájemních smluv tvoří méně než 1 % v případě obou šetření v SVL.

Tabulka 20 - Bydlení - konkrétní

	EU-SILC	SVL-SILC (N=1119)	BRIZOLIT (N=2566)
Bydlení	%		
Samostatně stojící rodinný dům, Dvojdomek, řadový dům, Rodinný dům soukromý, Rodinný dům nájemní	42,8	10,6	4,5
Bytový dům, Byt v osob./družst. vlast.	56,4	70,2	79,0
Ubytovna	x*	17,3	15,9
Jiný než obytný prostor, Objekt určen k bydlení	0,7	0,6	0,3
Rekreační objekty	x*	1,0	x*
Jiný dům k bydlení bez nájemní smlouvy	x*	x*	0,4
Odmítl/a odpovědět	x*	0,3	x*
Celkem	100	100	100

* Údaj nebyl daným šetřením zjišťován

7.10. Délka bydlení – BRIZOLIT

Šetření BRIZOLIT se jako jediné dotazovalo na délku bydlení, a to ve vztahu jak k současné adrese bydliště, tak k obci, kde nyní respondent žije.

Na současné adrese v době šetření žilo 6 % od narození, 37 % 6 a více let, 34 % respondentů zde žilo mezi 1 a 5 lety a kratší dobu než rok zde žilo 23 % respondentů.

Tabulka 21 - Délka bydlení na současné adrese – výzkumné šetření BRIZOLIT

	N	%
Do 1 roku	586	22,8
1 rok až 5 let	869	33,9
6 let a více	950	37,0
Od narození	161	6,3
Celkem	2566	100,0

Od narození ve stejné obci žilo 33 % respondentů, 6 a více let 42 % respondentů. Mezi 1 a 5 lety to bylo 16 % respondentů a méně než rok v dané obci žilo pouze 8 % respondentů

Tabulka 22 - Délka bydlení v obci – výzkumné šetření BRIZOLIT

	N	%
Do 1 roku	215	8
1 rok až 5 let	422	16
6 let a více	1079	42
Od narození	850	33
Celkem	2566	100

Z výsledků je tak patrné, že u respondentů šetření BRIZOLIT dochází ke změnám bydliště relativně často (23 % žije na současné adrese méně než rok) ale k relativně málo často dochází ke změně obce, ve které žijí (pouze 8 % žije v dané obci méně než rok). Neboť 75 % respondentů uvedlo, že v dané obci žijí déle než 6 let.

8. Závěr

Předkládaná zpráva je jedním z výstupů využívajících data získaná z dotazníkového šetření, realizovaného ve vyloučených lokalitách v roce 2020 externím dodavatelem pro Odbor pro sociální začleňování (Agenturou) Ministerstva pro místní rozvoj. Tato zpráva představuje základní sociodemografické charakteristiky respondentů šetření a dává je do kontextu výsledků dalších dvou výzkumných šetření, a to BRIZOLIT, zaměřujícího se též na obyvatele SVL, a EU-SILC, zkoumající celou populaci ČR.

V úvodu je popsána distribuce respondentů dle věku a pohlaví, které ale byly využity pro kvótní výběr reprezentativních vzorků populací, a tyto tabulky jsou tak spíše informací o samotných šetřeních než o zkoumané populaci.

Následující kapitoly již přinášejí informace o zkoumaných populacích. V případě počtu osob v domácnosti existují významné rozdíly v zastoupení domácností s šesti a více osobami. Takovéto domácnosti tvoří dle BRIZOLIT až 14 % domácností, dle SVL-SILC 5 % a v průměru ČR takto žije mírně nad 1 % domácností. Opačný trend je v jednočlenných domácnostech, kdy takto žije v ČR až 29 %, v SVL dle SVL-SILC 25 % a dle BRIZOLIT pouze 16 %.

Obyvatelstvo SVL se od průměru ČR odlišuje i v rodinném stavu, kdy ženatí či vdané tvořili v době šetření EU-SILC v ČR zhruba polovinu dospělé populace, ale v případě respondentů SVL-SILC to bylo pouze 37 % a v případě respondentů BRIZOLIT dokonce méně než 24 %. Na druhou stranu bylo procento rozvedených v ČR okolo 17 %, kdy výsledky SVL-SILC ukázaly hodnoty o jeden procentní bod nižší a výsledky BRIZOLIT nižší o dva procentní body.

Nižší průměrné vzdělání je významným průvodním znakem života v SVL. Základní vzdělání má v ČR 7 % dospělých, ale v případě respondentů SVL-SILC to bylo téměř 41 % a v případě respondentů BRIZOLIT dokonce 63 %. Středoškolské vzdělání s maturitou či kterékoli vyšší vzdělání, včetně vysoké školy či konzervatoře, má v ČR 53 % dospělé populace. Mezi respondenty SVL-SILC takovéto vzdělání mělo pouze u 14 % respondentů a v případě SVL-SILC pouze 8 %.

Občanství bylo srovnáváno pouze mezi šetřeními v SVL, kdy české občanství uvedlo pro SVL-SILC 93 % a pro BRIZOLIT 95 % respondentů. Slovensko bylo uvedeno shodně ve 4 % případech. Zemi narození zkoumal pouze SVL-SILC a zde vyvstalo Slovensko, jakožto země narození ve 12 % případech, Česko v 87 %.

Ohledně jazyka panují významné rozdíly mezi výsledky šetření v SVL, neboť češtinu uvedlo pro SVL-SILC pouze 50 % respondentů, ale pro BRIZOLIT to bylo 81 %. Naopak romštinu uvedlo 23 % respondentů SVL-SILC a pouze 7 % v případě BRIZOLIT.

V případě etnicity či národnosti opět panují rozdíly mezi šetřeními v SVL. Českou národnost uvedlo 45 % respondentů SVL-SILC a 59 % respondentů BRIZOLIT. Romskou etnicitu uvedlo 35 % respondentů SVL-SILC a 30 % respondentů BRIZOLIT. Kombinaci česko-romskou či

slovensko-romskou zvolilo 45 % respondentů SVL-SILC, ale absolutní minimum respondentů BRIZOLIT, u těch se v 6 % odpovědí dalo zařadit jako „jiná“.

V případě ekonomické aktivity vyvstávají rozdíly například v pozici „zaměstnanec“, kdy si tuto kategorii vybralo 41 % respondentů SVL-SILC, což je téměř identické s 39 % v dospělé populaci ČR, ale v případě respondentů BRIZOLIT to bylo pouze 22 %. Naopak BRIZOLIT měl vyšší podíl osob na mateřské dovolené (12 %) než 3 % dospělé populace ČR. Zároveň výsledky šetření v SVL shodně uvedly nižší procento (obě šetření okolo 15 %) starobních důchodců, než kolik činí celkový podíl obecné populace ČR (22 %), a podobná shoda panovala i v případě vyššího množství invalidních důchodců (obě šetření okolo 6,5 %), než kolik jich je v dospělé populaci ČR (2 %). Fenomén nezaměstnanosti v SVL potvrdily obě šetření, neboť SVL-SILC odhalil 16 % respondentů a BRIZOLIT dokonce 30 %, což je v porovnání s 2,1 % dospělé populace ČR zásadní rozdíl.

Ohledně bydlení je možné srovnat výsledky šetření v SVL, kdy oba shodně uvádí významné množství respondentů bydlících na ubytovnách (SVL-SILC 17 % a BRIZOLIT 16 %), což je varovné číslo. Zároveň více respondentů SVL-SILC (11 %) žilo v rodinných domech, kdy takto žilo pouze 5 % respondentů BRIZOLIT. Šetření BRIZOLIT se jako jediné dotazovalo na délku bydlení na současné adrese a v obci – méně než rok žije na současné adrese 23 % respondentů, ale méně než rok v dané obci žije pouze 8 % respondentů. Zhruba 15 % respondentů se tak přestěhovala uvnitř obce v posledním roce, což značí relativně vysokou vnitřní migraci v katastru zkoumaných obcí.

Řada srovnání není úplně přiléhavá z důvodu rozdílných dotazovacích postupů všech uvedených výzkumných šetření. Více o problematice srovnání dat v následující kapitole *Limity výzkumu*.

9. Limity výzkumu

Výzkum dále trpí obtížným srovnáním výsledků jednotlivých šetření, způsobeným zejména různými postupy při tvorbě dat. Jelikož sestavení výzkumného vzorku bylo z praktických a finančních důvodů možné zajistit výhradně kvótním výběrem, ve spolupráci s ČSÚ bylo získáno rozložení sociodemografických charakteristik obyvatel sociálně vyloučených lokalit (pohlaví, věk a velikost obce z hlediska počtu obyvatel) ze Sčítání lidu, domů a bytů 2011. Na základě rozložení těchto charakteristik pak byly pro tazatele stanoveny tzv. vázané kvóty. Protože se nepodařilo zcela naplnit všechny kombinace kvótních znaků, a naopak některé kombinace kvótních znaků byly nadreprezentovány, bylo nutné využít vážení (ve variantě raking), aby struktura kvótních znaků výzkumného vzorku odpovídala rozložení v základní populaci.

Dalším problémem pro srovnání výsledků je odlišnost dotazníků, jejichž prostřednictvím byla data získávána. Například dotazník šetření BRIZOLIT v otázce na **rodinný stav** respondentů nabízel odpověď *V partnerském vztahu*, což SVL-SILC ani EU-SILC nezaskoumaly, neboť se ptaly na formální rovinu rodinného stavu.

Další problematiku srovnání je v případě (mateřského) **jazyka**, neboť šetření SVL-SILC započítávalo jakožto možnost volby i kombinaci mateřských jazyků u respondenta, což BRIZOLIT tak snadno neumožňoval. Výsledkem je až 20 % respondentů SVL-SILC uvádějících *kombinaci romštiny a češtiny nebo slovenštiny* jakožto mateřský jazyk, kteří by byli šetřením BRIZOLIT evidováni odlišným způsobem. Podobný problém se opakuje u **etnicity**, kdy se opět značně liší procentuální výsledky u odpovědí popisujících kombinace odpovědních kategorií.

V případě **ekonomické aktivity** dochází opět k určitému nesouladu dotazníků využitých při tvorbě dat. BRIZOLIT například rozepisuje kategorii *zaměstnanec* (užitou šetřeními EU-SILC i SVL-SILC) na konkrétnější pozice. Těmi jsou *dělník kvalifikovaný / dělník nekvalifikovaný / nižší administrativní pracovník / nižší odborný pracovník / vedoucí administrativně-technický pracovník / VŠ odborný a vědecký pracovník*. Další problematiku srovnání je existence možnosti odpovědi *pobírající rodičovský příspěvek* v šetření SVL-SILC, která se neobjevuje v ostatních srovnávaných šetřeních. Zároveň BRIZOLIT nabízel i odpověď *jiné*, pod kterou bylo přiřazeno až 5 % odpovědí respondentů.

Ohledně **bydlení** panuje opět problematiku srovnání, zejména z důvodu odlišných odpovědních kategorií na typ bydlení. SVL-SILC se ptal na „druh domu“ takže spíše na typ budovy a nabízel odpovědi *samostatně stojící rodinný dům / dvojdomek či řadový dům / bytový dům s méně než 10 byty / bytový dům s více než 10 byty / ubytovna atd.* Na druhou stranu se BRIZOLIT dotazoval na „kategorii bydlení“ a odpovědi nabízel *nájemní bytový dům obecní / nájemní bytový dům soukromý / byt v osobním či družstevním vlastnictví / rodinný dům soukromý / rodinný dům nájemní / ubytovna atd.* Za účelem srovnání tak musely být kategorie odpovědí šetření zobecněny, aby bylo možné alespoň rámcově odpovědi srovnat.

Přes výše uvedené limity je možné srovnat výsledky šetření a získat lepší přehled o životě v SVL a přesněji popsat situaci obyvatelstva SVL vůči obecné populaci ČR.

10. Zdroje

Čada, K. (Ed.). 2015. *Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR*. Dostupné z: https://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/Analiza_socialne_vyloucenych_lokalit_GAC.pdf

Český statistický úřad. Nedatováno. *Životní podmínky (EU-SILC) – Metodika*. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/zivotni-podminky-eu-silc-metodika>

Toušek, L., et al. *Labyrintem zločinu a chudoby: kriminalita a viktimizace v sociálně vyloučených lokalitách*. Doplněk, 2018.

Toušek, L., Walach, V., Kupka, P., Plachý, O., Tvrďá, K., Lupták, L. & Bredzová, A. (2018) Sociálně vyloučené lokality z pohledu sociodemografických ukazatelů. *Demografie*, 60, 21-35.

Mareš, P. 2006. *Faktory sociálního vyloučení*. VÚPSV Praha, výzkumné centrum Brno.